Національний технічний університет України
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Кафедра
психології та педагогіки

Психологія конфліктної взаємодії

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни	
Рівень вищої освіти	*Третій (освітньо-науковий)*
Галузь знань	*05 Соціальні та поведінкові науки*
Спеціальність	*053 Психологія*
Освітньо-наукова програма	*Психологія*
Статус дисципліни	*Вибіркова*
Форма навчання	*очна (денна)*
Рік підготовки, семестр	*2 курс, другий (осінній) семестр*
Обсяг дисципліни	*5 кред. ЄКТС / 150 годин* *лекції – 14 годин, семінарські – 14 годин,* *самостійна робота – 122 годин*
Семестровий контроль/ контрольні заходи	*Екзамен / модульна контрольна робота*
Розклад занять	*Лекції:* *Практичні заняття:* *https://my.kpi.ua та https://schedule.kpi.ua*
Мова викладання	*Українська*
Інформація про керівника курсу / викладачів	*Лектор і практичні: професор, д. психол. н., професор кафедри психології та педагогіки, Ложкін Георгій Володимирович, lozhkin.heorhii@lll.kpi.ua, +380507165760*
Розміщення курсу	

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчання та результати навчання

Предметом навчальної дисципліни «Психологія конфліктної взаємодії» є теорії конфліктної взаємодії в психології, природа, причини та типологія конфліктів, структура і динаміка конфліктної взаємодії, стилі та стратегії поведінки в конфліктах, шляхи психокорекції конфліктної поведінки та методи управління конфліктами.

Відповідно до вимог ОНП метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти: здатності використовувати знання щодо типології, причин виникнення конфліктів та стратегій поведінки у конфліктах; здатності застосовувати знання щодо ролі посередництва у розв'язанні конфліктів; здатності використовувати традиційні методи і технології у подоланні та профілактиці конфліктів; здатності прогнозувати зміни і динаміку перебігу конфліктів.

Згідно з вимогами ОНП здобувачі вищої освіти після засвоєння освітнього компоненту мають продемонструвати такі результати навчання:

Знання: сутності теорій конфлікту в психології; природи і причин конфліктів; типології конфліктів; структури та динаміки конфліктів; стилів і стратегій поведінки в конфліктах; шляхів психокорекції конфліктної поведінки; управління конфліктами.

Уміння: визначати тип конфлікту та його функції (конструктивну або деструктивну); інтерпретувати власні психічні стани та властивості у площині конфліктних відносин; користуватися

методиками для визначення конфліктності особистості та її схильності до певних стилів поведінки в конфлікті; реалізовувати стратегії керування конфліктними ситуаціями; передбачати шляхи запобігання та врегулювання конфліктів.

Відповідно до вимог освітньо-наукової програми метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти:

Загальних компетентностей:

- здатність проводити критичний аналіз, оцінку й синтез нових та складних ідей та соціально-психологічних явищ (ЗК 2);
- здатність розв'язувати комплексні проблеми психології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності (ЗК 4);
- здатність дотримуватись морально-етичних правил поведінки, етики досліджень, характерних для учасників академічного середовища (ЗК 5).

Фахових компетентностей:

- здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних (ФК 9);
- здатність забезпечувати безперервний саморозвиток і самовдосконалення, відповідальність за розвиток інших(ФК 11);
- здатність використовувати адекватні методи ефективної взаємодії зі представниками різних груп (соціальних, культурних і професійних) (ФК 13);
- здатність працювати в команді, формувати позитивні стосунки з колегами (ФК 14);
- здатність здійснювати професійну та особистісну самоосвіту, проектування подальшого освітнього маршруту і професійної кар'єри, участь в дослідно-експериментальній роботі (ФК 19).

Програмні результати навчання:

- виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, формулювати і перевіряти гіпотези, визначати чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження (ПРН 3);
- планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з психології та дотичних міждисциплінарних напрямів із дотриманням норм професійної і академічної етики (ПРН 4);
- визначати свої професійні можливості та завдання підвищення професійної кваліфікації й професійної мобільності (ПРН 8);
- організовувати і здійснювати освітній процес у сфері психології, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін (ПРН 10);
- дотримуватися правил наукової етики, правових і соціальних норм у процесі професійної та науково-інноваційної діяльності (ПРН 11);
- розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість (ПРН 15).

Комунікація з викладачем можлива та заохочуватиметься на навчальних заняттях, а також у межах консультацій з викладачем, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології і педагогіки. До того ж для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта lozhkin.heorhii@lll.kpi.ua, месенджер Telegram.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Дисципліна вивчається після опанування дисциплін «Філософські засади наукової діяльності», «Іноземна мова для наукової діяльності. Частина 1. Наукові дослідження», «Іноземна мова для наукової діяльності. Частина 2. Наукова комунікація», «Теоретичні і методологічні проблеми

психології», «Педагогічна акмеологія», «Психологія соціальних явищ», «Організація науково-інноваційної діяльності», що входять до циклу обов'язкових (нормативних) дисциплін ОП.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні (семінарські)	СР
1	2	3	4	5
Тема 1. Феноменологія конфліктної взаємодії	16	2	2	12
Тема 2. Структура, динаміка і функції конфліктів	17	2	2	13
Тема 3. Внутрішньо особистісний конфлікт	16	2	2	12
Тема 4. Міжособистісний конфлікт	17	2	2	13
Тема 5. Особистісно-груповий конфлікт	16	2	2	12
Тема 6. Діагностика конфліктної взаємодії	17	2	2	13
Тема 7. Профілактика, управління і вирішення конфліктів у міжособистісній взаємодії	17	2	2	13
Підготовка до МКР	4	-	-	4
Підготовка до екзамену	30	-	-	30
Всього годин	150	14	14	122

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацьовувати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1 Базова література

1. Березовська Л.І. Психологія конфлікту: навчально-методичний посібник /Л.І.Березовська, О.С.Юрков. Мукачево: МДУ, 2016. 201 с.

2. Волянюк Н.Ю., Ложкін Г.В. та ін. Психологія наукової діяльності. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. С. 91-145; 63, 91.

3. Долінська Л.В., Матяш-Заяць Л.П. Психологія конфлікту : навчальний посібник. Київ : вид-во Каравела, 2023. 304 с.

4. Зарицька В. В. Психологія конфлікту : навч. посіб. / Валентина Василівна Зарицька ; Класич. приват. ун-т. Запоріжжя : Видавничий дім "Гельветика", 2019. 379 с.

5. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. / Т. Яхно, І. Куревіна. Центр учбової літератури, 2021. 168 с.

6. Конфліктологія: загальна та юридична : підручник / Л. М. Герасіна, М.П. Требін, О.М. Сахань, В. Д. Воднік ; за заг. ред. Л.М. Герасіної. Харків : Право, 2021. 224 с.

7. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

8. Boateng G., Hilpert P., Bodenmann G., Neysari M., & Kowatsch T. «You made me feel this way": Investigating Partners' Influence in Predicting Emotions in Couples' Conflict Interactions using Speech Data. 2021. https://arxiv.org/pdf/2106.01526 https://doi.org/10.48550/arXiv.2106.01526

9. Verwijs C., & Russo D. The Double-Edged Sword of Diversity: How Diversity, Conflict, and Psychological Safety Impact Software Teams. 2023. https://arxiv.org/pdf/2301.12954 https://doi.org/10.48550/arXiv.2301.12954

10. Yong S., Cui L., Rosenberg E. S., & Yarosh S. A Change of Scenery: Transformative Insights from Retrospective VR Embodied Perspective-Taking of Conflict With a Close Other. 2024. https://arxiv.org/pdf/2404.02277 https://doi.org/10.48550/arXiv.2404.02277

11. Shaikh O., Chai V., Gelfand M. J., Yang D., & Bernstein M. S. Rehearsal: Simulating Conflict to Teach Conflict Resolution. 2023. https://arxiv.org/pdf/2309.12309 https://doi.org/10.48550/arXiv.2309.12309

12. Lee S., & Kim H. Stress, interpersonal and inter-role conflicts, and psychological/relational wellbeing among nurses: A cross-over perspective. BMC Psychology. 2024. 12 (1). https://doi.org/10.1186/s40359-024-01676-y

4.2. Допоміжна література:

1. Грабовська С.Л. Психологія примирення : навч. посібник. Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 294 с.

2. Завацька Н. Є. Внутрішні конфлікти особистості в юнацькому віці та її соціальна компетентність : монографія / [Н. Є. Завацька, І. Є. Жигаренко, В. Е Чуловський; за ред. Н. Є. Завацької] ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Сєвєродонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2017. 220 с.

3. Захарчин Г. М., Винничук Р.О. Управління конфліктами. Львів, Львівська політехніка, 2017. 160с.

4. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

5. Коулман, П. Т. Результативний конфлікт. Незгода – це сила, що працює на вас [Текст] / Пітер Т. Коулман, Роберт Ферґюсон ; пер. з англ. Інни Софієнко. Київ : Наш Формат, 2016. 313 с. 10.

6. Матвійчук Т. Ф. Конфліктологія: навчально-методичний посібник / Т. Ф. Матвійчук. Львів : Вид-во «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. 76 с.

7. Партико Н.В. Психологія конфліктів. Львів.: Видавництво Львівської політехніки, 2019. 132с.

8. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

9. Практична психологія конфлікту : лабораторний практикум / І. В. Кошова. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 126 с.

10. Свидрук І. І. Психологія управління та конфліктологія: підручник / І. І. Свидрук, Ю. Б. Миронов. Львів : Вид-во ЛТЕУ, 2017. 320 с.

11. Сивогракова З. А., Алєксєєнко Н. В. Психологія конфліктів. Соціально-психологічний вимір управління конфліктами: Конспект лекції. Харків: УкрДУЗТ, 2020. 52 с. 1

12. Соціальна психологія [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянюк, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Сербова, О. Л. Туриніна, О. В. Москаленко, С. О. Хілько, В. О. Чумаков ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – 2-ге вид., перероб. і доп. Електронні текстові дані (1 файл: 7,83 Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. 595 с. https://ela.kpi.ua/items/c047fef0-8cdb-46fa-aa4c-c7b4e6a41250

13. Сучасний конфлікт-менеджмент: монографія / І. В. Барабанов, Т. Є. Андрєєва, О. О. Гетьман; Харків. нац. ун-т буд-ва та архітектури. Харків : Панов А. М., 2019. 200 с.

14. Тихомирова Є.Б., Постоловський С.Р. Конфліктологія та теорія переговорів: підр. / Є.Б. Тихомирова, С.Р.Постоловський. Суми: ВТД «Університетська книга», 2017. 240 с.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СР)
1.	**Тема 1. Феноменологія конфліктної взаємодії** Конфлікт як вид критичних ситуацій: визначення та особливості. Умови перебігу конфлікту: просторові, часові та соціально-психологічні аспекти, що впливають на розвиток і ескалацію конфлікту. Аналіз образів конфліктної ситуації у учасників, які можуть мати різні сприйняття подій залежно від їхніх особистісних характеристик, досвіду та соціокультурного контексту. Можливі дії учасників конфлікту: варіанти реакцій та поведінки в залежності від ситуації. Типи конфліктів. **Завдання на СР:**

	1. Що є предметом конфліктології ? 2. Дайте визначення конфлікту і поясніть його основні відмінності від кризи, стресу і фрустрації. 3. Назвіть основні види причин конфлікту. 4. Наведіть приклади об'єктивних і суб'єктивних причин. 5. Проаналізуйте відмінні риси конфлікту як виду критичних ситуацій. 6. Чому міжособистісну перцепцію відносять до соціально-психологічних причин виникнення конфліктів? 7. Проаналізуйте що зумовлює психологічні причини виникнення конфліктів? 8. Визначте власну позицію в позитивному і негативному баченні конфлікту. 9. В чому полягають позитивні функції конфлікту?
2.	**Тема 2. Структура, динаміка і функції конфліктів** Сторони конфлікту: визначення та класифікація учасників конфліктної ситуації, їхні ролі, інтереси та позиції. Структура конфлікту: аналіз основних складових конфлікту, таких як предмет конфлікту, етапи розвитку, взаємодія учасників, а також внутрішні і зовнішні фактори, що впливають на його розвиток. Умови виникнення конфлікту: соціальні, психологічні, ситуаційні, що сприяють появі конфліктів, а також чинники, що їх посилюють або ослаблюють. Динаміка конфлікту: етапи розвитку конфлікту – від зародження до досягнення кульмінації та вирішення або ескалації. Потенційні та актуальні конфлікти: відмінність між конфліктами, що ще не проявились, і тими, що вже стали активними. Деструктивна та конструктивна функції конфлікту: як конфлікти можуть спричиняти руйнівні наслідки (порушення взаємозв'язків, стрес) та одночасно виконувати конструктивні функції (посилення співпраці, пошук нових рішень, розвиток). **Завдання на СР:** 1. Розкрийте структуру конфлікту. 2. Назвіть та охарактеризуйте основні елементи конфлікту. 3. Прокоментуйте динаміку конфлікту та його стадії (фази). 4. Назвіть сторони конфлікту та їх рольові функції. 5. В чому полягають потенційні конфлікти? 6. Як виявляються деструктивні функції конфлікту? 7. Розкрийте зміст конфліктів за базовими ознаками та кількістю учасників. 8. Розкрийте зміст конфліктів за тривалістю перебігу. 9. Розкрийте зміст конфліктів за особливістю діяльності.
3	**Тема 3. Внутрішньо особистісний конфлікт** Особистісні передумови виникнення внутрішньоособистісних конфліктів: аналіз психологічних характеристик особистості, які можуть сприяти виникненню внутрішніх суперечностей (низька самооцінка, суперечливі потреби тощо). Конструктивний і деструктивний характер внутрішньоособистісних конфліктів: можливі позитивні і руйнівні наслідки. Психологічний захист від неприємних чи травмуючих обставин, що дозволяє людині уникнути занурення в болючі переживання. Наслідки переживання деструктивного внутрішньоособистісного конфлікту: вплив на психічне здоров'я, емоційну стабільність, міжособистісні взаємини. Конфліктна особистість і конфліктність особистості: характеристика індивідів схильних до частих внутрішніх або зовнішніх конфліктів, їхні психоемоційні особливості. Причини внутрішньоособистісних конфліктів: протиріччя між потребами і нормами, мотивами та цілями, самоствердженням і самооцінкою. Джерела внутрішньоособистісних конфліктів: конфлікти неузгодженості (несумісність внутрішніх установок), конфлікти «Я-ідентифікації» (невизначеність особистісної ідентичності), конфлікти «десемантизації» (розбіжності в трактуванні значень), рольові конфлікти (суперечності між різними соціальними ролями). Аналіз ситуативних передумов внутрішньоособистісних конфліктів: фактори, що спонукають до виникнення внутрішніх протиріч у конкретних життєвих ситуаціях. Вплив характеру на виникнення внутрішньоособистісних конфліктів: особистісні риси, що можуть сприяти виникненню конфліктів (нетерпимість, імпульсивність, агресивність, невихованість тощо). Поведінкова атрибутика в конфлікті: особливості поведінки індивідів у конфліктних

	ситуаціях. Типи поведінки в конфліктних ситуаціях: демонстративний, конфліктний, ригідний, некерований, безконфліктний. Способи подолання внутрішньоособистісних конфліктів: страждання, сублімація (перенаправлення емоцій у творчість чи інші конструктивні канали), компенсація (заміна однієї нестабільної поведінки на більш прийнятну). **Завдання для СР:** 1. Охарактеризуйте передумови внутрішньо особистісного конфлікту. 2. Проаналізуйте типи конфліктних особистостей. 3. Проаналізуйте ситуативні передумови внутрішньоособистісних конфліктів. 4. Розкрийте способи подолання внутрішньоособистісних конфліктів. 5. Порівняйте поняття «конфліктна особистість» та «конфліктність» особистості. 6. Проаналізуйте стереотипи поведінки притаманні кожному типу конфліктних особистостей. 7. Чому конфліктність особистості залежить від типу акцентуації? 8. Як проявляються механізми проекції та витіснення у внутрішньоособистісному конфлікті?
4	**Тема 4. Міжособистісний конфлікт** Причини та джерела конфліктів у міжособистісних відносинах. Класифікація міжособистісних конфліктів: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, організаційний. Наслідки конфліктів в міжособистісній взаємодії. Незадовільність потреб як джерело конфліктної протидії. Конструктивна і деструктивна функція міжособистісних конфліктів. Стадії, стратегії і тактики протидії у міжособистісних конфліктах. Конфлікти у сім'ях. Причини міжособистісних конфліктів: конкуренція, ігнорування норм, бажання нанести шкоду супернику, брак ресурсів, відмінність у манерах поведінки, цілях та цінностях. Реалістичні та нереалістичні конфлікти. Функції міжособистісних конфліктів: конструктивні та деструктивні. Стратегії поведінки в конфлікті: співробітництво, компроміс, пристосування, конкуренція та ухиляння. Форми ухилення від конфлікту: мовчання, ігнорування, прихований гнів. Конфліктогени спілкування: загрози, критика, насмішки, категоричність, перебивання, нав'язування порад, зміна теми розмови, егоїзм. Умови, шляхи і способи подолання міжособистісних конфліктів. Правила безконфліктної поведінки. **Завдання на СР:** 1. Визначте зміст міжособистісних конфліктів та підходи до їх класифікації. 2. Охарактеризуйте джерела виникнення конфліктів у міжособистісній взаємодії. 3. Прокоментуйте зміст мотиваційного конфлікту. 4. Проілюструйте сутність організаційного конфлікту на прикладі. 5. Опишіть основні психологічні відмінності та шляхи розвитку конструктивного і деструктивного міжособистісного конфлікту? 6. Назвіть та охарактеризуйте відмінності в різних підходах до вивчення міжособистісних конфліктів. 7. Перерахуйте конфліктогени спілкування. 8. Розкрийте стратегії поведінки в конфлікті. 9. Наведіть приклади безконфліктного спілкування.
5	**Тема 5. Особистісно-груповий конфлікт** Причини виникнення особистісно-групового конфлікту (оціночні, управлінські, моральні). Структура особистісно-групового конфлікту. Форми прояву, тривалість, конфліктний потенціал різноманітних груп. Взаємодія особистості з групою в умовах конфлікту. Етапи розвитку особистісно-групового конфлікту. Роль групових норм і цінностей у формуванні конфлікту. Вплив соціальних і психологічних факторів на розвиток конфлікту. Способи вирішення особистісно-групового конфлікту. Роль групової динаміки в ескалації або деескалації конфлікту. Методи подолання особистісно-групових конфліктів. Вплив таких конфліктів на розвиток особистості та групову згуртованість **Завдання на СР:** 1. Як виявляються особистісно-групові конфлікти?

	2. Від чого залежить тривалість особистісно-групових конфліктів? 3. Які наслідки особистісно-групових конфліктів? 4. Передумови виникнення конфліктів у групі. 5. Охарактеризуйте наявні види класифікацій особистісно-групових конфліктів.
6	**Тема 6. Діагностика конфліктної взаємодії** Природа діагностики конфліктної взаємодії. Методи вивчення конфліктів: якісні та кількісні підходи. Психологічні техніки для діагностики конфліктів. Оцінка рівня емоційного напруження та агресії учасників конфлікту. Ідентифікація причин і джерел конфлікту через інтерв'ю та опитування. Аналіз ролей учасників конфлікту та їх взаємодії. Використання соціометрії та інших методів для оцінки групових конфліктів. Оцінка ефективності стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях. Психологічні інструменти для визначення стилів поведінки в конфлікті. Техніки прогнозування розвитку конфліктної ситуації. Використання діагностичних даних для розробки стратегій вирішення конфліктів. **Завдання на СР:** 1. В чому полягає діагностика конфліктної взаємодії? 2. Як пов'язані між собою поняття «конфлікт» і «протиріччя»? 3. Диференціюйте поняття: «протиріччя», «конфліктна ситуація», «конфліктний процес». 4. Прокоментуйте експериментальні дані з діагностики конфліктної взаємодії.
7	**Тема 7. Профілактика, управління і вирішення конфліктів у міжособистісній взаємодії** Психопрофілактика та прогнозування конфліктів. Психопрофілактика та попередження. Вирішення та врегулювання конфліктів. Зміст управління конфліктами: діагностика, прогнозування, попередження (профілактика), вирішення. Умови керування конфліктами: об'єктивна реальність, визнання можливостей, наявність ресурсів, здатність суб'єктів до вирішення протиріч. Поняття діагностики конфліктів: оцінка проблем, протиріч, напруженості. Прогнозування конфліктів: вивчення міжособистісних конфліктів, виявлення зацікавлених сторін. Зміст профілактики. Попередження конфліктів. Правила безконфліктного спілкування за Д.Карнегі. Перетворення конфліктогенів у спілкуванні. Стратегії завершення конфліктів: насилля, роз'єднання, примирення. Ролі третьої сторони у вирішенні конфліктів: арбітр, посередник, помічник. Стратегії вирішення конфліктів: виграш – програш, виграш – виграш, програш – виграш. **Завдання для СР:** 1. Назвіть правила безконфліктного спілкування. 2. Визначте умови керування конфліктами. 3. Визначте, що таке конфліктогени, їхню роль у керуванні конфліктами. 4. У чому полягає різниця вирішення та врегулювання конфліктів? 5. Назвіть стратегії вирішення конфліктів. 6. В чому полягає діагностика конфліктів? 7. В чому полягає профілактика конфліктів?

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять, сформувати у здобувачів вищої освіти: уміння аналізувати конфліктну ситуацію та конфлікти, диференціювати та долати кризові стани, визначати причини конфлікту, визначати умови, шляхи і способи подолання внутрішніх конфліктів, визначати психологічні бар'єри конструктивного вирішення конфлікту, передбачати шляхи запобігання та врегулювання конфліктів, користуватися методиками для визначення конфліктності особистості та її схильності до певних стилів поведінки в конфлікті, використовувати різні технології розв'язання конфліктних ситуацій, виступати посередником у вирішенні конфліктів.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СР)
1.	**Тема 1. Феноменологія конфліктної взаємодії** **Мета: сформувати уявлення про сутність конфліктної взаємодії.**

	1. Сутність конфліктної взаємодії. 2. Предмет конфлікту. 3. Критичні ситуації у взаємодії людей. 4. Образ конфліктної взаємодії. 5. Дії учасників конфлікту. **Завдання на СР:** 1. Розкрийте сутність конфліктної взаємодії. 2. Охарактеризуйте критичні ситуації. 3. Прокоментуйте типи конфліктів і учасників конфліктної взаємодії.
2.	**Тема 2. Структура, динаміка і функції конфліктів** **Мета: сформувати уявлення про структурні компоненти конфліктної взаємодії.** 1. Сторони конфлікту. 2. Умови виникнення конфлікту. 3. Компоненти конфлікту. 4. Динаміка конфліктної взаємодії. 5. Деструктивна та конструктивна функції конфлікту. **Завдання на СР:** 1. Охарактеризуйте динаміку конфлікту. 2. Опишіть рольові функції в конфлікті. 3. В чому полягають конструктивні функції конфлікту. 4. Охарактеризуйте деструктивні функції конфлікту.
3	**Тема 3. Внутрішньоособистісний конфлікт** **Мета: сформувати уявлення про внутрішньоособистісний конфлікт.** 1. Особистісні передумови виникнення внутрішньоособистісних конфліктів. 2. Конструктивний і деструктивний характер внутрішньоособистісних конфліктів. 3. Внутрішньоособистісний конфлікт як психологічний захист. 4. Конфліктна особистість і конфліктність особистості. 5. Причини внутрішньоособистісних конфліктів: протиріччя потреб і норм, мотивів і цілей, самоствердження та самооцінки. 6. Джерела внутрішньоособистісних конфліктів: конфлікт неузгодженості, конфлікт «Я-ідентифікації», конфлікт «десемантизації», рольовий конфлікт. 7. Способи подолання внутрішньо особистісних конфліктів: страждання, сублімація, компенсація. **Завдання на СР:** 1. В чому полягає специфіка конфлікту ролей? 2. В чому полягає конфлікт бажань? 3. Які ознаки конфліктної особистості? 4. Як виявляється акцентуація характеру в конфлікті? 5. В чому виявляється психологічний захист?
4	**Тема 4. Міжособистісний конфлікт** **Мета: сформувати уявлення про міжособистісний конфлікт** 1. Джерела міжособистісних конфліктів. 2. Наслідки міжособистісних конфліктів. 3. Природа конфліктогенів. **Завдання на СР:** 1. Назвіть можливі причини міжособистісного конфлікту. 2. Розкрийте наслідки міжособистісного конфлікту. 3. Назвіть таксономічні ознаки класифікації міжособистісних конфліктів. 4. Проаналізуйте роль особистісних характеристик учасників у виникненні міжособистісних конфліктів. 5. Проведіть аналіз конкретної ситуації міжособистісного конфлікту, описавши його причини, хід розвитку та можливі шляхи вирішення. 6. Оцініть роль комунікаційних бар'єрів у виникненні та ескалації міжособистісних конфліктів.

5	**Тема 5. Особистісно-груповий конфлікт** **Мета: сформувати уявлення про характер особистісно-групових конфліктів, їх природу, фактори виникнення та вплив на динаміку групової взаємодії.** 1. Форми прояву особистісно-групових конфліктів. 2. Типологія особистісно-групових конфліктів. 3. Тривалість, наслідки. 4. Прояви особистісно-групових конфліктів. 5. Конфлікти в малих групах їх передумови і умови виникнення. **Завдання на СР:** 1. Охарактеризуйте типи особистісно-групових конфліктів. 2. Проаналізуйте можливі передумови особистісно-групових конфліктів. 3. Охарактеризуйте стадії розвитку конфліктів в групі.
6	**Тема 6. Діагностика конфліктної взаємодії** **Мета: ознайомити із процедурами та методиками діагностики конфліктної взаємодії.** 1. Раціональні та ірраціональні аспекти конфліктних відносин. 2. Поняття діагностики конфліктів: оцінка проблем, протиріч, напруженості. 3. Діагностика рівня конфліктності особистості. 4. Діагностика контактності особистості. 5. Діагностика стилю спілкування в групі. 6. Аналіз комунікативних бар'єрів як частина діагностики конфліктної взаємодії. **Завдання на СР:** 1. В чому полягає діагностика конфліктної взаємодії? 2. Як визначити рівень конфліктності особистості? 3. Прокоментуйте дані діагностики конфліктної взаємодії.
7	**Тема 7. Профілактика, управління і вирішення конфліктів у міжособистісній взаємодії** **Мета:** сформулювати уявлення про можливу профілактику конфліктів. 1. Психопрофілактика та прогнозування конфліктів. 2. Психопрофілактика та попередження. 3. Вирішення та врегулювання конфліктів. 4. Зміст управління конфліктами: діагностика, прогнозування, попередження (профілактика), вирішення. 5. Умови керування конфліктами: об'єктивна реальність, визнання можливостей, наявність ресурсів, здатність суб'єктів до вирішення протиріч. 6. Прогнозування конфліктів: вивчення міжособистісних конфліктів, виявлення зацікавлених сторін. Зміст профілактики. 7. Ролі третьої сторони у вирішенні конфліктів: арбітр, посередник, помічник. 8. Стратегії вирішення конфліктів: виграш – програш, виграш – виграш, програш – виграш **Завдання на СР:** 1. В чому полягає профілактика конфліктів. 2. Охарактеризуйте етапи переговорного процесу. 3. Охарактеризуйте принципи управління конфліктною взаємодією.

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

Здобувачі вищої освіти самостійно опрацьовують питання за всіма темами в теоретичному або практичному аспекті. Самостійна робота з навчальної дисципліни «Психологія конфліктної взаємодії» включає: поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації.

У процесі самостійної роботи здобувачі вищої освіти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;

- робота з довідковою літературою.

Види самостійної роботи здобувача освіти :
- підготовка до аудиторних занять – 88 год;
- підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;
- підготовку до іспиту – 30 год.

Загалом – 122 год.

Політика та контроль

6. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Відвідуваність і виконання завдань

Відвідування лекційних занять не оцінюється, але є бажаним, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі та є можливість обговорення дискусійних питань і уточнення незрозумілих моментів. Для здобувачів вищої освіти, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, активна робота на лекційних заняттях вкрай необхідна. Однак відпрацьовувати пропущені лекції непотрібно.

Активна участь здобувача вищої освіти на семінарських заняттях є обов'язковою. Рейтинг здобувача вищої освіти значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на семінарських заняттях. Кожне пропущене семінарське заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг здобувача вищої освіти з дисципліни. У разі пропуску семінарського заняття обов'язково повинні бути вивчені теми, а також виконані всі завдання. Контроль знань (розуміння) здобувачем вищої освіти пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, доступним на сайті кафедри психології і педагогіки. Здобувач вищої освіти, який виконає відповідні завдання (відповість на питання) отримуватиме відповідні бали до рейтингу залежно від якості відповідей (виконання завдання).

Здобувач вищої освіти на семінарському занятті може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу не варто.

Форми роботи

Лекції, семінарські заняття. Тематика лекцій висвітлена у робочій програмі (силабусі) дисципліни. Вітаються питання від здобувачів вищої освіти до викладача під час лекції. Допускається і вітається діалог між здобувачами вищої освіти і викладачем на лекції. На семінарських заняттях здобувачі вищої освіти фокусують свою увагу на аналізі психологічного змісту процесів виникнення стресу, його моделей, ресурсів, запобігання стресу, стратегій та стилів його подолання та оволодівають активними прийомами управління дискусією.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського https://kpi.ua/files/honorcode.pdf, Положення про систему запобігання академічному плагіату https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologen_pro_plagiat.pdf, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси https://kpi.ua/academic-integrity

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки здобувачів вищої освіти і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: https://kpi.ua/code, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної чесності НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

Вирішення конфліктних ситуацій

Процедури запобігання та врегулювання конфлікту інтересів регулюються Положенням про вирішення конфліктних ситуацій в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://osvita.kpi.ua/2020_7-170.

У випадку не згоди здобувача вищої освіти з оцінкою за результатами контрольного заходу, він має право подати апеляцію у день оголошення результатів відповідного контролю на ім'я декана факультету/директора інституту за процедурою визначеною Положенням про апеляції в КПІ в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://osvita.kpi.ua/node/182.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (РСО)

Поточний контроль: опитування за темою заняття, модульна контрольна робота.
Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу.
Семестровий контроль: екзамен

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг здобувача вищої освіти з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

1) підготовка доповіді та виступ на семінарських заняттях, групове обговорення питань семінарських занять;

2) виконання модульної контрольної роботи;

3) екзаменаційна контрольна робота.

1. Робота на семінарських заняттях (максимальна кількість балів – 28 балів (максимальна кількість балів на 1 занятті – 4):

активна участь в обговоренні дискусійних питань. надання повної, аргументованої, логічно викладеної доповіді чи відповіді, вираження власної позиції з дискусійних питань або правильне вирішення завдань із чітким і обґрунтованим поясненням. Доповнення відповідей інших здобувачів вищої освіти є слушними та логічними, значно збагачують дискусію.	4
надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями або порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування. Відповідь є здебільшого коректною, але містить деякі недоліки або помилки в деталях. Доповнення інших учасників можуть бути корисними, але є частково неповними або потребують уточнення	3
помірна участь у занятті. Надання частково правильних відповідей або вирішення завдань з певними помилками, які не суттєво впливають на загальний зміст відповіді, але вимагають корекції. Відповідь є неповною або не повністю обґрунтованою, з деякими логічними недоліками. Доповнення є частково доречними, але не завжди допомагають загальній дискусії або потребують додаткових пояснень.	2
пасивна присутність на занятті. Надання відповідей з серйозними помилками або неправильне вирішення завдань. Відповідь не має чіткої логіки або пояснення, помилки суттєво спотворюють суть питання. Відсутність або слабка аргументація, недостатнє пояснення. Доповнення інших учасників є неадекватними або без суттєвих аргументів, не сприяють розвитку дискусії.	1
відсутність участі на занятті або повна відсутність відповіді. Відсутність вирішення	0

завдання або відповідей без логіки чи обґрунтування. Жодного корисного внеску у дискусію чи обговорення.	

Здобувач вищої освіти отримає найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь у проведених семінарських (практичних) заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу здобувача вищої освіти.

Викладач оцінює роботу здобувача вищої освіти на кожному семінарському занятті і виставляє оцінки в кампусі, в рубриці «Поточний контроль» після проведення семінарського заняття..

2. Модульна контрольна робота

Модульна контрольна робота складається з 22 тестових завдань, що відображають зміст всієї дисципліни. МКР проводитися за допомогою гугл-тестів на останній (передостанній) лекції. Доступ до МКР надається здобувачам вищої освіти лише під час лекції. Перескладати МКР не можна.

Максимальна кількість балів складає 22 (максимальна кількість балів за 1 тестове завдання – 1):

Тестове завдання виконане правильно (кожне з 22)	1
Тестове завдання виконане не правильно (кожне з 22)	0

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів стартової складової:

RC = 28 + 22 = 50 балів

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 50% від R, а саме:

RE = 50 балів

Таким чином рейтингова шкала навчальної дисципліни складає **R = RC + RE = 100 балів.**

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (**RC**) не менше 60% від **RC.**

Умови допуску до семестрового контролю: здобувачі освіти, які не виконали всіх передбачених силабусом завдань й мають рейтинг нижче 60% до екзамену - **не допускаються**.

Семестровий контроль:

3. Екзамен

Необхідною **умовою допуску до екзамену** є рейтинг не менше 25 балів.

Екзамен проводиться в письмовій формі.

Час екзаменаційної контрольної роботи – 90 хвилин.

За виконання екзаменаційної контрольної роботи максимально можна отримати 50 балів.

Екзаменаційний білет містить 2 завдання (по 25 балів кожне) за тематичними розділами дисципліни:

повна, чітка, викладена в логічній послідовності відповідь на питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення здобувача вищої освіти не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником та додатковою літературою; висловлення здобувачем вищої освіти власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні	25-22
відповідь на поставлене питання, але неповна або не достатньо чітка, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення здобувача вищої освіти з матеріалом лекцій та підручника; певні неточності у відповіді	21-18
достатньо поверхова відповідь на поставлене питання; неправильне розуміння суті питання; суттєві помилки у відповіді	17-15
неправильна відповідь на поставлене питання, що свідчить про незнання відповідного навчального матеріалу; відсутність відповіді	0

У підсумку рейтингові бали, отримані за роботу на семінарських (практичних) заняттях, виконання модульної контрольної роботи та складання екзамену, підсумовуються та переводяться до оцінки за університетською шкалою відповідно до таблиці:

Кількість балів	*Оцінка*
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації здобувачам вищої освіти

При вивчені дисципліни «Психологія конфліктної взаємодії» здобувач вищої освіти має користуватися, в першу чергу, літературою, яка визначена в основному списку і є у фондах науково-технічної бібліотеки імені Г.С. Денисенка. Додатковим джерелом інформації мають бути конспекти лекцій. Також здобувачам вищої освіти рекомендується знаходити через систему Інтернет матеріали новітніх психологічних досліджень.

Зміст дисципліни реалізується через опанування трьох блоків: теоретичного, практичного та блоку самостійної роботи. Опанування теоретичного блоку здійснюється в процесі роботи на лекціях та опрацювання літератури. На семінарських заняттях відпрацьовуються конкретні вміння та навички аналізу психологічного змісту процесів виникнення стресу, його моделей, ресурсів, запобігання стресу, стратегій та стилів його подолання, формуються комунікативні здібності, вміння аргументувати та відстоювати власну точку зору.

Опанування дисципліни «Психологія конфліктної взаємодії» передбачає комплексний підхід при виборі форм та методів навчання. Суть такого підходу полягає в поєднанні лекційних занять та різноманітних форм самостійної роботи, в тому числі: робота на семінарському занятті; підготовка доповідей та виступів з доповідями на семінарах.

Семінарське заняття дає можливість виявити рівень підготовки до нього (виступ, участь в дискусії, висловлення власної думки). Критеріями оцінювання виконання завдань семінарського заняття є: логічна послідовність відповіді; повнота розкриття кожного питання; аналітичність міркувань у відповіді; посилання на джерела; обґрунтованість особистих висновків. У процесі роботи з літературою та конспектування важливо записувати бібліографічні відомості джерела та номери сторінок, з яких були запозичені думки для подальшого оформлення посилань на джерела. Підготовлені раніше матеріали обробляють, включають в роботу власний аналіз.

Позааудиторні заняття

Можлива участь здобувачів вищої освіти у неформальних гуртках, зокрема у відкритій групі PhD-інкубатор https://www.facebook.com/groups/2735550373369832/

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено професором кафедри психології та педагогіки, професором, д. психол. н., професором, Волянюк Наталією Юріївною;

професором, д. психол. н., професором кафедри психології та педагогіки Ложкіним Георгієм Володимировичем

Ухвалено кафедрою психології та педагогіки (протокол № 14 від 14.05. 2025 р.)

Погоджено методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 4 від 24.06. 2025 р.).

Орієнтовний перелік питань до екзаменаційної контрольної роботи

1. Назвіть критичні ситуації у взаємодії людей.
2. Поясніть, що виступає предметом конфлікту.
3. Що таке образ конфлікту?
4. Назвіть об'єктивні фактори виникнення конфлікту.
5. Охарактеризуйте можливі дії учасників конфліктної взаємодії.
6. Назвіть типи поведінки в конфліктній взаємодії.
7. В чому полягає конфлікт рольової поведінки?
8. Поясніть, в чому проявляється внутрішньоособистісний конфлікт?
9. Поясніть, чому конфліктність особистості залежить від типу акцентуацій.
10. Поясніть, як проявляються проекція та витіснення у внутрішньоособистісному конфлікті?
11. Назвіть основні причини міжособистісних конфліктів.
12. Прокоментуйте зміст мотиваційного конфлікту.
13. Розкрийте зміст організаційного конфлікту на конкретному прикладі.
14. Опишіть діяльнісний конфлікт та його наслідки.
15. Назвіть передумови конфліктів у групі.
16. Від чого залежить тривалість конфліктів у групі?
17. Розкрийте класифікацію особистісно-групових конфліктів у групі.
18. Поясніть, як впливають сторони конфлікту на його тривалість?
19. Розкрийте джерела конфліктів у міжособистісній взаємодії.
20. Розкрийте, як виявляються раціональні сторони конфліктних відносин?
21. Наведіть приклади ірраціональних конфліктних відносин.
22. Розкрийте, в чому полягає діагностика конфліктної взаємодії?
23. Розкрийте, в чому полягає регуляція конфліктів?
24. Прокоментуйте методи управління конфліктами.
25. Поясніть, чому переговори є універсальним атрибутом стратегій конфліктної взаємодії?
26. Порівняйте методи управління конфліктами: пристосування та ухилення.
27. Порівняйте методи управління конфліктами: компроміс і співробітництво.
28. Опишіть картографію конфліктної взаємодії.
29. Розкрийте, в чому полягає профілактика конфліктів
30. Поясніть, чому співробітництво є найбільш ефективний спосіб взаємодії сторін у конфлікті?
31. Поясніть різницю між стратегією компромісу і стратегією співробітництва у процесі вирішення конфлікту.
32. Дайте характеристику сторін конфлікту та їх можливих дій.
33. Прокоментуйте, в чому полягає психологічна корекція конфліктів у педагогічному процесі.
34. Проаналізуйте поняття «спір» і порівняйте його з конфліктом.
35. Чому конфлікт є невід’ємною частиною міжособистісної взаємодії?
36. Чому співробітництво є найбільш ефективним способом взаємодії сторін у конфлікті?
37. Прокоментуйте співвідношення понять «конфлікт» та «криза».
38. Як впливає культурний контекст на розвиток і вирішення конфліктів?
39. Які фактори сприяють ескалації конфлікту у групі?
40. Як конфлікти впливають на командну згуртованість?
41. Яка роль лідера в управлінні конфліктами у групі?
42. Як емоційний інтелект допомагає в управлінні конфліктами?
43. Як технології та медіа впливають на конфліктну взаємодію?
44. Які особистісні якості сприяють успішному вирішенню конфліктів?
45. Які стратегії застосовуються для управління міжкультурними конфліктами?
46. Як зміна ролей у групі може впливати на конфліктні ситуації?
47. Як дії третіх осіб можуть сприяти вирішенню конфлікту?
48. Які техніки активного слухання використовуються для вирішення конфліктів?
49. Як саморегуляція та стресостійкість впливають на процес вирішення конфліктів?
50. Яка роль медіаторів у міжособистісних конфліктах?

51. Як побудова довіри може запобігти конфліктам у групі?
52. Як розв'язання конфлікту впливає на зміни в міжособистісних стосунках?
53. Яким чином проекція конфлікту може впливати на групову динаміку?
54. Які стратегії застосовуються для подолання конфліктів у родині?
55. Як діти та підлітки переживають міжособистісні конфлікти?
56. Як особистісні бар’єри впливають на вирішення конфліктів
57. Як сприятлива атмосфера може допомогти зменшити конфлікти в колективі
58. Яка роль соціальної підтримки в управлінні конфліктами?
59. Як вираження емоцій може як допомагати, так і заважати в конфлікті?
60. Які методи активізації співпраці використовуються в конфліктних ситуаціях?
61. Як політичні, економічні та соціальні зміни можуть призводити до конфліктів
62. Як оцінка конфліктної ситуації може допомогти у виборі стратегії управління?
63. Як техніка «Я-повідомлення» допомагає знижувати агресивність у конфліктах?
64. Як групова підтримка може допомогти у вирішенні міжособистісних конфліктів?